

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Державної установи
«Інститут всесвітньої історії
НАН України»
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор

А.І. Кудряченко
Ідентифікаційний код 21570552
«18» грудня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
У СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

для здобувачів наукового ступеня доктор філософії

спеціальність

032 Історія та археологія

Ухвалено Вченою радою
ДУ «Інститут всесвітньої історії
НАН України»

(протокол № 8 від 03.12.2020 р.)

Київ-2021

І. ОСВІТНЯ СКЛАДОВА

Тематичний план

№	Назва теми	лекц	семін	самоств	всього
1.	Становлення історіографії як науки. Понятійно-категоріальний апарат сучасної історіографії.	2			2
2.	Світові течії та методологічні підходи в сучасній історіографії	2	2	4	8
3.	Основні школи й напрями історіописання XIX ст.	2	2	4	8
4.	Криза історичної думки кінця XIX - початку XX ст.	2		2	4
5.	«Нова історична наука» у Франції	2	2	2	6
6.	Англо-американська історіографія другої половини XX ст.	2	2	4	8
7.	Розвиток історичної науки в Україні у 1920-першій половині 1980-х років			2	2
8.	«Перебудова» в СРСР та історична наука		2	2	4
9.	Всесвітня історія у сучасній українській історіографії	2	2	6	10
10.	Сучасні підходи до вивчення всесвітньої історії	2		2	4
11.	Основні концептуально-методологічні концепції культурно-історичного процесу	2	2	4	8
12.	Новітні підходи антикознавства та медієвістики		2	2	4
13.	Здобутки та актуальні проблеми сучасної новістики	2		4	6
14.	Зарубіжна історіографія кінця XX - початку XXI ст.	2	2	4	8
15.	Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегія дослідження	2	2	4	8
	Разом:	24	20	46	90

**Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
та програмні результати навчання**

Компетентності, якими має володіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін, практик/ кількість кредитів/ відділ, що забезпечує
Системні	<p>Здатність аргументувати власну дослідницьку позицію та визначати її місце у сучасному історіографічному дискурсі.</p> <p>Наявність цілісних уявлень щодо ключових тенденцій та етапів розвитку сучасної світової історіографії, підготовка майбутніх дослідників до проведення фахового аналізу історіографічного процесу.</p> <p>Вміння проектувати та реалізовувати власну науково-дослідницьку діяльність.</p>	<p>Актуальні проблеми всесвітньої історії у сучасній історіографії</p> <p>3 кредити ЄКТС ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»</p>
Інструментальні	<p>Базові знання структурних характеристик та ключових категорій провідних напрямів сучасної зарубіжної історіографії;</p> <p>вміння аналізувати сучасні методологічні підходи до вирішення актуальних історіографічних проблем;</p> <p>вміння застосовувати отримані знання під час проведення власних наукових досліджень.</p>	
Міжособистісні	<p>Навички групової роботи, міжособистісної взаємодії і спілкування. Вміння визначати етичні наслідки власної</p>	

	професійної діяльності.	
Фахові	Вміння складати історіографічні огляди та аналізувати стан наукової розробки досліджуваної проблеми; проводити фаховий аналіз змістовних компонентів сучасних історіографічних дискусій; аргументувати власну дослідницьку позицію.	
	Програмні результати навчання	
	<ul style="list-style-type: none"> - Здатність продукувати результат наукових досліджень з фаху. - Здатність ефективно задіяти можливості міждисциплінарних зв'язків для реконструкції всесвітньої історії чи конкретного її етапу крізь призму політичних, економічних, соціокультурних контактів. - Здатність формулювати та вдосконалювати актуальне дослідницьке завдання, накопичувати та систематизувати необхідну інформацію для її розв'язання та формулювати науково вагомі висновки. - Здатність аналізувати джерела та історіографію різних історичних періодів відповідно до завдань дослідження, інтерпретувати та контекстуалізувати ці матеріали. - Обізнаність у наукових стандартах та вміння дотримуватися їх щодо точності та обсягу локалізованої документації, використаної для підготовки проміжних завдань та підсумкового дисертаційного дослідження. - Здатність працювати продуктивно у дослідницькому міні-колективі, щоб отримати та систематизувати наукову інформацію, брати відповідальність за організацію певного етапу колективної роботи, відіграючи, за необхідністю, роль головуєчого у дискусії в багатопрофільній за професійними інтересами та полікультурній міжнародній групі. - Здатність презентувати письмові тексти та робити усні презентації різного рівня складності українською чи іноземною мовами, відповідно до спеціалізації та конкретного дослідницького завдання. - Здатність використовувати ІКТ-ресурси на основі принципу науковості із дотриманням високих стандартів аналізу письмових та електронних текстів, традиційних архівних та усних джерел. - Спроможність розрізняти різні реєстри наукового викладу та застосовувати їх відповідно як письмово, так і усно в коротких викладах, оглядах, та у випускній кваліфікаційній роботі (дисертації). 	

- Здатність запланувати, провести та завершити науковий проект, що використовує науковий інструментарій споріднених дисциплін, для розв'язання дослідницького завдання з всесвітньої історії; презентувати його у формі тексту з використанням посилань, додатків, документів відповідно до теми.

Анотація змісту нормативних та дисциплін вільного вибору

ППН2 Актуальні проблеми всесвітньої історії у сучасній історіографії

Мета навчальної дисципліни – підготувати фахівців до розуміння ролі і місця вітчизняної історичної науки у світовому масштабі, вміння самостійного аналізу актуальних проблем сучасної історичної науки.

Завдання: надати слухачам системні знання з теоретичних аспектів сучасної історичної науки, проаналізувати світові течії та методологічні підходи в сучасній історіографії та їх рецепцію на українському ґрунті.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен знати:

- Сучасні світові течії та методологічні підходи в історичній науці,
- Основну літературу з актуальних проблем сучасної історичної науки,
- Провідних українських, діаспорних та іноземних науковців-істориків,
- Сучасну систему наукової інфраструктури історичного профілю в Україні,
- Аргументи різних наукових шкіл та контроверсійних питань вітчизняної та світової історії.

За підсумками вивчення дисципліни аспірант повинен вміти:

- використовувати отримані знання в практичній діяльності;
- характеризувати сучасний стан та актуальні проблеми у галузях спеціальних історичних знань;
- застосовувати науковий досвід вітчизняної та світової історичної науки при здійсненні власних наукових досліджень;
- усвідомлювати соціальні функції окремих галузей історичної науки в сучасному світі;
- верифікувати на українському ґрунті сучасні світові методологічні підходи та напрями;
- аналізувати тенденції, проблеми і перспективи інституційного розвитку сучасної історичної науки.

Зміст дисципліни за темами

Тема 1. Становлення історіографії як науки. Понятійно-категоріальний апарат сучасної історіографії.

Становлення історіографії як науки. Предмет, завдання й періодизація курсу «всесвітньої історії у сучасній історіографії». Понятійно-

категоріальний апарат сучасної історіографії. Історія і колективна пам'ять.

Тема 2. Світові течії та методологічні підходи в сучасній історіографії.

Плюралізм методологічних підходів у сучасній історіографії. Макро- та мікро-аналіз в історії. Історична компаративістика. Історія повсякденності. Усна історія. Інтелектуальна історія. Історична антропологія. Історична регіоналістика. Кліометрика. Постмодернізм в українській історіографії.

Тема 3. Основні школи й напрями історіописання ХІХ ст.

Романтизм першої половини ХІХ ст. та історична наука.

Утвердження наукових засад історіописання. Позитивізм. Інституалізація історії як науки. Образ історії ХІХ ст. та його прикметні риси.

Тема 4. Криза історичної думки кінця ХІХ - початку ХХ ст.

Поняття кризи науки в сучасній історіографії та її ознаки.

Філософія «модерну» і її вплив на історіописання Заходу: критика позитивізму. Європоцентризм та його критика в працях дослідників початку ХХ ст.

Тема 5. «Нова історична наука» у Франції.

Становлення нової історичної науки у Франції. Творчість М. Блока, Л. Февра.

Школа «Анналів» і дослідження історії ментальності. Історична антропологія як новітня парадигма історіописання.

Тема 6. Англо-американська історіографія другої половини ХХ ст.

Парадигма нової соціальної історії в другій половині ХХ ст. «Нова соціальна історія» у Великобританії. «Нова історична наука» в США: напрями й представники. Психоісторія як один з напрямів «нової історії».

Тема 7. Розвиток історичної науки в Україні у 1920-першій половині 1980-х років.

Становлення марксистської історіографії в СРСР. Критика поглядів М. Яворського. «Короткий курс ВКП(б)» і початок догматизації марксистської методології історії. Політичні та ідеологічні умови розвитку марксистської історіографії у повоєнний період. Історичний дискурс українських шістдесятників. Спроби перегляду догматичних схем історії України (М. Брайчевський, І. Дзюба). Поширення колективних студій і видань.

Тема 8. «Перебудова» в СРСР та історична наука.

Зміни у тематиці досліджень у другій половині 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. Розширення доступу до архівів. Вивчення «білих плям» історії. Перевидання історіографічної спадщини.

Тема 9. Всесвітня історія у сучасній українській історіографії. Національна історіографія та шляхи її розвитку. Історіографічна ситуація у незалежній Україні.

Інституційне оформлення історичної науки в незалежній Україні: академічні інституції, вузівські центри, наукові школи, періодичні видання, наукові товариства, центри, конференції. Встановлення зв'язків з науковими центрами в українській діаспорі. Концептуальні пошуки українських істориків. Створення перших національних підручників з новітньої історії України.

Тема 10. Сучасні підходи до вивчення всесвітньої історії

Проблема історичного факту в умовах кризи соціально-гуманітарних наук. Методологічні контрверзи «дослідження історії» А.Дж.Тойнбі та їх сучасна інтерпретація. Цивілізаційний аналіз у країнознавчих студіях. Концепції Ж.Рюса, Т.Куна, С.Тулміна, П.Фейерабенда, І.Лакатоса, С. Гантингтона, Ф. Фукуяма.

Тема 11. Основні концептуально-методологічні концепції культурно-історичного процесу

Сучасні науковці – автори актуальних концепцій вивчення історії. Основні підходи до розуміння історії: унітарно-стадіальний і плюралістично-циклічний. Історичний агностицизм. Синергетична наукова парадигма.

Тема 12. Новітні підходи антикознавства та медієвістики

Історична спадщина культури античного світу та її актуалізація. Сучасні наукові історичні дослідження надбання середньовічних істориків і філософів. Відродження як специфіка західної культури. Концепція Умберто Еко. «Нова історична школа» (Марк Блок, Люсьєн Февр, Жак Легов) та вивчення нематеріальної сторони життя людини (психіки, ментальності, соціально-психологічних установок).

Тема 13. Здобутки та актуальні проблеми сучасної новістики

«Нефілософська філософія» О. Шпенглера і проблеми методології історії. Історія та історична наука в органіцистській інтерпретації М.Данилевського. Особливості інтерпретації всесвітньо-історичного процесу К. Ясперсом та П. Сорокіним. Наукова дискусія щодо ідеї важливості європейської «периферії» Нормана Дейвіса та його критика Люсі Давідовичем та Абрагамом Брумбергом. Напрями сучасних досліджень історії країн Європи та Америки наприкінці ХХ на початку ХХІ ст. теорія та історія міжцивілізаційних взаємостосунків «Схід – Захід».

Тема 14. Зарубіжна історіографія кінця ХХ - початку ХХІ ст.

Постмодернізм і «лінгвістичний поворот» в історії. Мікроісторичні студії як розширення дослідницьких практик новітніх істориків. Історична антропологія в Німеччині.

Тема 15. Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегія дослідження

Основні напрями досліджень всесвітньої історії. Східне питання у студіях сучасних західних наукових шкіл. Балканське питання: історія вивчення. Розпад колоніальних імперій у ХХ столітті – основні наукові концепції. Відображення «американської мрії» в роботах американських та європейських письменників: спільне та відмінне. Місце України та українсько-російської війни в різних історичних концепціях.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

Драч О. О. Зарубіжна історіографія всесвітньої історії. Навчальний посібник для спеціальності "історія". – Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2015. – 164 с.

Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле/пер. з польськ. та англ. – К.: Ніка-Центр, 2012. - 264с.

Зайцева Т. И. Зарубежная историография: ХХ - начало ХХІ века. Учебное пособие для студ. учрежд. высш. проф. образования. — М.: Академия, 2011. — 144 с.

Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. - Львів: ПАЮ, 2007. - 312 с

Калакура Я. С. Історична наука: термінологічний і понятійний довідник. – Київ: Вища школа, 2002. 430 с.

Кудряченко А. І. Дослідження з проблематики всесвітньої історії у сучасній Україні. Український історичний журнал. – 2011. – № 1. С. 180-194.

Потульницький В. А. Україна і всесвітня історія. Історіософія світової та української історії ХVІІ-ХХ століть. - К.: Либідь, 2002.

Рохас К. А. Историография в ХХ веке. История и историки между 1848 и 2025 годами / пер. с исп. - М.: Кругъ, 2008. - 163 с.

Стельмах С. П. Історична думка і методологія історії в Україні (ХІХ-початок ХХ ст.). Дисертація. Київ. 2005. 425 с.

Стельмах С. П. Парадигми історичної науки у ХХ столітті. Політична думка. Київ. 1997. С. 153-169.

Яковенко Н. Вступ до історії. - К.: Китика, 2007. - 376 с.

Додаткова:

Віднянський С.В. Стан, проблеми та перспективи досліджень зі всесвітньої історії в Україні // Укр. іст. журн. – 2010. – №5. – С.166–179.

Історіографічний словник : навч. посіб. для студентів історичних факультетів університетів / [за ред. С. І. Посохова]. - Х. : Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. - 320 с.

Историческая наука сегодня: теории, методы, перспективы / [под ред. Л. П. Репиной]. - М. : Изд-во ЛКИ, 2012. - 608 с.

Метельова Т.О., Солошенко В.В. Теоретичні та методологічні засади

політики пам'яті у світовому контексті: історія і сучасність. Проблеми
всесвітньої історії. № 2 (6), 2018. С. 25-42.

Репина Л. П. Историческая наука на рубеже XX - XXI вв.: социальные
теории и историографическая практика / Л. П. Репина. - М. : Кругъ, 2011. -
560 с.

Савельева И. М. Знание о прошлом: теория и история: в 2 т. //
[Электронный ресурс] / И. М. Савельева, А. В. Полетаев. - Т. 1:
Конструирование прошлого. - СПб.: Наука, 2003. - 632 с. - Режим доступа:
www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/savel/

Феллер В. Введение в историческую антропологию. Опыт решения
логической проблемы философии истории / В. Феллер. - М. : КноРус, 2005. -
672 с.